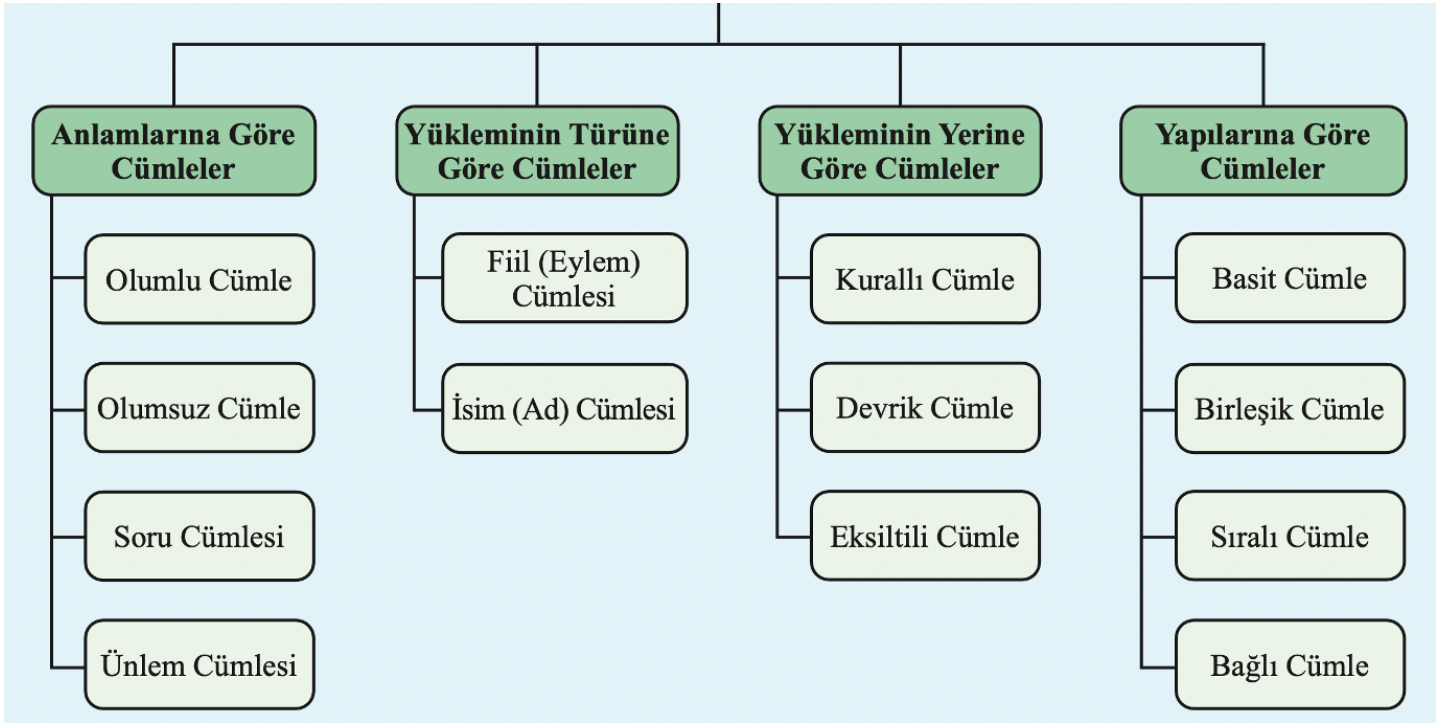

Cümle Çeşitleri (Cümle Türleri)

ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER

- 1) Olumlu Cümle
- 2) Olumsuz Cümle
- 3) Soru Cümlesi
- 4) Ünlem Cümlesi

1) Olumlu Cümle

Ele alınan yargının gerçekleştiği, gerçekleşmekte olduğu ya da ileride gerçekleşeceğinin ifade edildiği cümlelere “Olumlu cümle” denir.

⇒ Sonunda beklediğimiz güzel haber bize ulaştı.

UYARI! Bir cümlede ifade edilen yargının hoş gitmeyen bir durum içermesi o cümlemin olumsuz olduğunu göstermez.

⇒ Son günlerde havalar iyice soğudu.

UYARI! Bazı cümlelerde yüklem şekil olarak olumsuz görünse de anlamca olumlu olabilmektedir. Bu tür cümlelere “Anlamca olumlu, biçimce olumsuz” cümleler denir.

⇒ Sen ararsın da ben gelmez miyim?

2) Olumsuz Cümle

Cümlede ifade edilen yargının gerçekleşmediğini ya da ilerleyen zamanlarda gerçekleşmeyeceğinin ifade edildiği cümlelere “Olumsuz cümle” denir.

Bu tür cümlelerin yüklemde “-mA, -mAz” olumsuzluk ekleri ya da “yok, değil” gibi olumsuzluk bildiren sözcükler bulunmaktadır.

⇒ Verdiğimiz yemek siparişi evimize gelmedi.

⇒ Zannettiğinizin aksine o iyi biri değil.

UYARI! Bazı cümlelerde yüklem şekil olarak olumlu görünse de anlamca olumsuz olabilmektedir. Bu tür cümlelere “Anlamca olumsuz, biçimce olumlu” cümleler denir.

⇒ Bu hayatı ne sen ne de ben hak ettik. (Hak etmedik)

⇒ Söylenecek söz mü şimdi bu? (Söylenmemesi gereken söz)

3) Soru Cümlesi

Cevap almak, bilgi edinmek ve herhangi bir kuşkuyu gidermek amacıyla oluşturulmuş olan cümlelere “Soru cümlesi” denir.

⇒ Bugün yağmur yağacak mı?

UYARI! Bazen soru cümleleri herhangi bir cevap almak için değil çeşitli anlamlar ifade etmek için oluşturulabilir. Bu tür cümlelere “Sözde soru cümlesi” denir.

⇒ Bu iyiliklerini hiç unutur muyum?

YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

1)İsim (Ad) Cümlesi

2)Fiil (Eylem) Cümlesi

Cümleler yüklemine göre isim ve fiil olmak üzere ikiye ayrılırlar.

Cümleler yüklemine göre isim ve fiil olmak üzere ikiye ayrılırlar.

1) Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli fiil olan cümleler, fiil cümlesidir.

- Kürek çekmekten vazgeçmiştim.
- Rüzgar gitgide artıyordu.

2) İsim Cümlesi

Yüklemi isim soylu bir sözcük olan cümlelerdir. İsimler ek fiil olarak yüklem olurlar.

- Bu sandık milyonlar değerindeymiş.
- Benim hayatımı değiştiren bir kitaptı.

YÜKLEMİN YERİNE GÖRE CÜMLELER

- 1)Kuralları Cümle
- 2)Devrik Cümle
- 3)Eksiltili Cümle

1. Kurallı Cümle (Düz Cümle)

Türkçenin doğallığı içinde yüklemelerin cümlelerin sonunda yer aldığı cümlelere “Kurallı Cümle” denir.

- Dün akşamdan beri odasından **çıkmadı**.
- Notlarının hepsi 90 **üzeriydi**.

2. Devrik Cümle

Yüklemin cümlelerin sonunda değil de ortasında ya da başında kullanıldığı cümlelere “Devrik Cümle” denilmektedir.

- Aynı hafta tayinim **çıktı** Ankara’ya.
- Yaz tatilinde buraya **gelecek** Kenan.

3. Eksiltili Cümle

Yüklemi bulunmayan ve yargının ne olduğu okuyucuya bırakılan söz öbeklerine “Eksiltili Cümle” denir.

- Öğretmen sınav kağıtlarını dağıttı ve sınıfa dönüp...
- Sokaklarda bir yerlere yetişme telaşı içinde olan insanlar...

YAPISINA GÖRE CÜMLELER

- 1)Basit Cümleler
- 2)Birleşik Cümleler
- 3)Sıralı Cümleler
- 4)Bağlı Cümleler

1.Basit Cümleler

Tek bir yargıyı, düşünceyi bildiren tek bir yüklemden oluşup içinde “Fiilimsi, ki bağlacı, -se, -sa şart kiplerini” barındırmayan cümlelere “**Basit cümle**” denir.

- Yağmurlu havalarda dışarı çıkmazdı.*
- Dostluğumuz bir ömür sürsün.*

2. Birleşik Cümleler

Tek bir yüklemi ve bu yükleme bağlı en az bir yan cümleciği bulunan cümlelere birleşik cümle denir. Cümlenin temel yargısı dışında bir veya birkaç yargısı daha bulunur.

Bazen fiilimsi, alıntı cümle, “ki” bağlacı ve şart eki bu yargıyı oluşturabilir.

Birleşik cümleler kendi içinde dört başlıkta incelenir.

- Girişik Birleşik Cümle
- İlgi Cümleleri
- Şartlı Birleşik Cümle
- İç İçe Birleşik Cümle

a) Girişik Birleşik Cümle

Fiilimsiler yardımıyla temel cümleye yan cümleciklerin eklenmesine “*Girişik birleşik cümle*” denir.

Okula giderken cüzdanını düşürmüştü.

Yan yatan geminin mürettebatı kurtarıldı.

b) İlgi Cümleleri (Ki’li Birleşik Cümle)

Yan cümlecik ile temel cümle arasında “ki bağlacı”nın bulunduğu cümlelerdir.

Ders çalışmıyor ki sınıfı geçsin.

Sonradan anladım ki o günler mutluymuşum.

c) Şarhlı Birleşik Cümle

Temel cümleye “-se, -sa” ekini alan yan cümlecğin bağlanması ve bununla birlikte şart anlamı katmasına “*Şarhlı birleşik cümle*” denir.

Ders çalışırsan istediğin üniversiteye gidebilirsin.

Ödevlerini bitirirsen oyun oynayabilirsin.

d) İç İçe Birleşik Cümleler

Ara cümle olarak da bilinen bir yargının, bir başka cümle içinde genellikle onun ögesi olmayacak şekilde kullanıldığı cümlelere “*İç içe birleşik cümleler*” denir.

Deniz Hoca “Yarın sözlü yapacağım.” dedi.

Antrenör “Bu sene şampiyon olamayız.” demez mi?

3. Sıralı Cümle

Basit ya da birleşik yapıli birden fazla cümleli birbirine virgül (,) veya noktalı virgülle (;) bağlanması sonucu oluşturulan cümlelere sıralı cümle denir.

•*Okula geldi, sınava girdikten sonra gitti.*

•*Güneş açıyor, deniz sakinleşiyordu.*

NOT: Sıralı cümleler kendi içinde “Bağlı sıralı cümle” ve “Bağımsız sıralı cümle” olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir.

a) Bağlı Sıralı Cümle

Anlam yönüyle birbiriyle bağli olan cümlelerin ögeler bakımından da birbirine bağli olmasına “*Bağli sıralı cümle*” denir.

Arabayı yıkadı, satılığa koydu. (Neyi= Belirtili nesne)

b) Bağımsız Sıralı Cümle

Anlam yönüyle birbiriyle bağlantılı olan cümlelerin aralarında ortak öge bulundurmamasına “**Bağımsız sıralı cümle**” denir.

Sabah işe gittim, akşam da düğüne gittik.

4. Bağlı Cümle

Aralarındaki bir ilgiden dolayı anlam bağılılığı bulunan iki cümlelerin birbirine “ama, fakat, yalnız, ve, veya, ne...ne..., hem...hem...” vb. bağlaçlar vasıtasıyla bağlanmasına “**Bağlı cümle**” denir.

Güneş açtı ve insanlar sahile koştu.

İzmir’e geldi ama bizi görmeden gitti.

UYARI: Bağlaçların bulunduğu her cümle bağlı cümle değildir. Bağlı cümle için dikkat edilmesi gereken nokta bağlaçların iki yüklemi, dolayısıyla iki yargıyı birbirine bağlamış olmasıdır.

Okul ve işi birlikte yürütemiyordu. (Ögeleri birbirine bağlamış ve tek bir yargı olduğundan basit cümledir.)

